

művészi vonalon megoldani. Ezen a módon remélhetőleg a színház rentabilitása is növekedni fog. — Mindezeket az elképzeléseket a többi kulturális intézménnyel együttműködve s a közönséggel egyetértésben szeretné a színház megvalósítani, hogy ezen az úton valóban közügygé váljék.

Nagy örömmel és sok reménységgel nézünk ennek a szép és sokatígérő prog-

ramrának beváltása elé s bízunk benne, hogy a közönség és az illetékes szervek, átérzve ezeknek a valóban központi jelentőségű elgondolásoknak fontosságát, minden erővel segítségére lesznek a színház vezetőségének mindnyájunk érdekét szolgáló törekvéseinek sikeres valóráváltásában.

SZÁSZ ANNA MÁRIA

K Ö N Y V E K

BERZEVICZY GIZELLA: EGY EGÉSZ NÉP TANUL. (Új Magyar Könyvkiadó.) A füzet az „Új Magyar Ismeretterjesztő Könyvek” sorozatában jelent meg, népszerű, olcsó kiadásban. Első fejezete, *Az értelmiség szerepe a termelésben és a társadalomban* az értelmiséggel kapcsolatos kérdésekből ragad ki néhányat, s elméleti síkon ad rá világos, egyszerű feleletet.

Az értelmiségnek fontos szerepe van abban, hogy a kínzókamrák felállításával és a háborús célokra beállított atomenergiával az emberiség pusztulását, a kultúra megsemmisítését okozza-e, vagy pedig tudását és adottságait a nép föl-emelésére, szellemi és anyagi jólét megteremtésére használja.

Az értelmiség nem találja meg helyét a kapitalista országokban. A tőkésék címmel és „kézszorítással” csábítják magukhoz, s ő kiszolgálja azokat, közvetíti az uralkodóosztály akaratát a dolgozók felé. Valóságban azonban a termelt javakból épügy kizárják, mint a fizikai munkásokat; gondoskodnak arról, hogy *különböző* ranggal, címmel az „oszd fel és uralkodj” elve alapján egymás ellen uszításák az értelmiségi réteget. Ez a *közbülső* helyzet okozza, hogy az értelmiség rangjánál fogva az uralkodóosztályhoz tartozik, s bár érzi kizsákmányolt voltát, az „alacsonyabb tömeg”-hez mégsem akar húzni.

A polgári forradalmakban résztvett, mert érdekelve volt benne. A feudalizmus bukása, a kapitalizmus kifejlődése munkalehetőséget adott számára. De a kínálat nőtt, több és több értelmiségi került ki, s a munkanélküli szellemi munkások csak a nyomor, vagy a teljes behódolás, korrupció útját választhaták. A szellemi munkás a lelkét adta el; súlyosabbá vált helyzete a fizikai munkásénál, akinek lelkesége szabadon meg-

maradt, csak testi munkaerőjét bocsátotta áruba.

Hol a kiv vezető út? Az értelmiségnek meg kell találnia helyét a proletáriorradalomban, fel kell ismernie valódi osztályhelyzetét.

A második fejezet, *A szovjet értelmiség kialakulása és részvétele a szocializmus felépítésében* gyakorlati példát, a Szovjetunió értelmiségének átalakulását tárja elénk. Kezdetben kevesen ismerték fel a forradalom valódi jelentőségét. Nem hittek abban, hogy a nép, a „durva” munkások és parasztok vezetni tudják az államot. Félreálltak és megszűről szemlélték a harcot. Lassacskán azonban rájöttek, hogy a holsevikok nem rombolni, hanem építeni akarnak és tudnak, s az építésben való részvétel nekik is jobb életlehetőséget biztosít. Az értelmiségnek éppen az a szerep jut, hogy nevelje, tanítsa, felemelje az eddig tanulatlan munkás és parasztréteget. Ennek ellenértékeképpen iskolák, kórházak, színházak adnak számára újabb és újabb munkalehetőséget, az ország anyagi föllendülésének arányában. Példák, adatok sorozatán keresztül mutatja be a szerző, milyen szoros összefüggés van az anyagi föllendülés, a termelés fokozása, racionalizálása és a kultúra fejlődése között. Így válik az ország minden rétegének is közös ügyévé, érdekévé, meggyőződésévé a szociális államépítés eszméje. Olyan arányban jut kenyér minden dolgozónak, így az értelmiségnek is, amilyen mértékben kivcszi részét az országépítésben. A nők felszabadítása, az alfabetizmus megszűnése, a jó technika, képzett munka, minőségi termelés emeli fel az egész népet, mikor valóban „az egész nép tanul”.

De mit tanul, milyen kultúrát sajátít el a szovjet nép? Az egész emberiség kultúráját, technikáját igényli, s kivéve

belőle az elavult és értéktelent, továbbfejleszti.

A szovjet értelmiség és a tudomány az új öt éves tervben c. fejezet az új öt-éves terv várható eredményeit vázolja. A háborús károk helyreállítása, a háborúelőtti termelés elérése és túlhaladása az ország anyagi és kulturális továbbfejlődését eredményezik. Növekszik az iskolák, bányák, üzemek, szakmunkások, tanulók száma, a termelés mennyiségileg és minőségileg egyaránt fokozódik. A szovjet értelmiség nem dobta el magától régi nagyjait. Volt hoiva kapcsolódni, s mint a régi kultúra ismerője, nagy szerep várt rá. De a proletariátusra is, amely nem pusztán passzív befogadója a kultúrának, hiszen megvan a maga speciális osztály-ideológiája s tudományos elmélete is: a marxizmusnak és az új imperialistakorszaknak megfelelő fejlődési fokának — a leninizmusnak tanításában. (19. l.) A szovjet értelmiség kritikával átvette és haladóképesé tette a már meglévő eredményeket és kultúraértékeket. Ez nagy munkát, a tanulás kemény munkáját jelentette, s jelenti ma is. A Szovjetunióban mindenki tanul, dolgozik, küzd a nép, sajátmaga föl-emelkedéséért. Ez a végső tanulsága ennek a füzetnek, mely egy nagy nép példájával akar ránk hatni, s ha elolvassuk, mi is sokat tanulhatunk belőle.

GERÉB GYÖRGY

ALEXEJ TOLSZTOJ: A SÁNTA HERCEG. (Új Magyar Könyvkiadó.)

A kötet három kisregényt foglal magában; mind a három egy-egy életkép, amelyekben az író a cári idők pusztulásnak indult orosz birtokosnemesség különböző típusait mutatja be. Az első regényben a jámbor, puritán, szorgalmas, földjének élő kisbirtokos-nemzedéket állítja szembe a fiatalabb generáció züllött, léha, a földtől s a munkától irtózó, a nagyvárosi fertőhöz vonzódo képviselőjével. A második történet dorobézolásba bepusztuló hőse a bomló nemesi életforma csődjét illusztrálja, míg a harmadik regényben a maga helyét nem találó, extravagáns különöccé vált főúr tragédiáján keresztül az arisztokrata társadalom életképtelenségét tárja elénk az író. Mindhárom elbeszélést Tolsztoj tiszta realizmusa, gondolati gazdagsága, ösztönös pszichológiai tudása, lélekábrázoló készsége és a kongeniális fordításban kitűnően visszaadott elbeszélő művészetere avatja remekművé.

SZÁSZ ANNA MÁRIA

Prof. ZVAVICS: SZOVJET SAJTÓ ÉS KÖNYVKIADÁS. (Új magyar könyvkiadó.)

A sajtó, az újságírás feladatai és a sajtószabadság kérdése az utóbbi időben igen széleskörű vitákra adott alkalmat. Márcsak ezért is nagy érdeklődéssel forgatjuk prof. Zvávics könyvét, amely a szovjet sajtó bemutatásán keresztül elénk tárja a sajtó egyetlen és igazi lehetséges feladatát: a nép akaratának, nézetének és érdekeinek kifejezését. A szovjet sajtó és vele a becsületes újságírás útját Lenin 1918-ban pontosan meghatározta, amikor a következőket írta: „A sajtót a jobbára napipolitikai hírek közlésére szolgáló szervből a tömegek gazdasági nevelésének komoly szervévé kell tenni. A munka megszervezése az egész társadalmi élet legfontosabb, legidőszertőbb kérdése.” Egy másik alkalommal pedig a következőket jegyezte meg Lenin: „Kevesebb politikai fecsegést, kevesebb szellemeskedő véleményt. Közlebb az élethez! Több figyelmet szenteljünk annak, hogy a munkás- és paraszttömegek valóban újat építenek hétköznapi munkájukban.”

Leninnek ez a két kijelentése döntően meghatározta a sajtó feladatait és egyben megvilágítja azt is, hogy az újságírásnak csak akkor van értelme, ha a nyomdából kikerülő lapokat, könyveket, folyóiratokat a nép széles tömegei valóban magukénak érzik és tudják. Ez a kérdés — tehát a sajtó népi jellege — szorosan összefügg a sajtószabadság kérdésével. A néptömegek ugyanis csak akkor érezhetik magukénak az újságot, ha ez valóban az ő akaratukat, problémáikat, gondolataikat fejezi ki. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha a sajtó anyagi feltételei is a nép kezében vannak. A szovjet kormány ezt megvalósította akkor, amikor elrendelte, hogy újságok csak a népi szervek tulajdonában lehetnek. Ilyen körülmények között, vagyis a teljes anyagi és szellemi függetlenség mellett bátran beszélhetünk sajtószabadságról, nem úgy, mint azokban az országokban, ahol fennmen hirdetik ugyan a sajtószabadság nagy eszméjét, de valójában a lapkiadások egy-egy hatalmas monopólium kezébe futnak össze, amely maga anyagi, gazdasági súlyával befolyásolja, sőt lehetetlenné teszi a szabad véleménynyilvánítást. A kapitalista országok sajtójának így azután egyéb vonatkozásokban is ki kell szolgáltatnia a lapkiadó nagytőkés érdekeit, szenciációt hajhászó cikkekkel, jó üzletet jelentő riportokkal kell teletűzdelnie lapját. A

tanítás, a becsületes tájékoztatás forrását, a dolgozó nép fegyverét jelentő sajtó így züllik le locsogó pletykaközlönnyé, a népbutítás eszközzévé.

Zvávics könyve színesen írja le azt a nagyarányú fejlődést és rengeteg küzdelmet, amíg a szovjet sajtó eljutott mai állapotáig, amikor tekintélyben és gazdasági megalapozottságban is az első helyet foglalhatja el a világon. A szovjet újságok ma a nap mindennapi életét szolgálják nemcsak azzal, hogy ők maguk felvetik ezeket a mindennapi gondokat-bajokat; de azzal is, hogy széles teret engednek az újságok hasábjain a dolgozók beküldött leveleinek, amelyek a szovjet közvélemény konkrét kifejezői. Ennek köszönhető, hogy a szovjet lapoknak nem kell versengeniök egymással, hiszen mindegyik hatalmas olvasótáborral rendelkezik éppen azért, mert a nép tudja, hogy mindegyikben az igazságot sajtó gondolatainak problémáinak visszatükrözését kapja. A szovjet sajtó hatalmas arányaira jellemző, hogy például a „Pravda” több, mint kétmillió példányszámban jelenik meg naponta, a nyomásához szükséges rotációs gép pedig 90 méter hosszú és magassága eléri a két emeletet.

Ugyanilyen hatalmas arányú a folyóiratkiadás és még gazdagabb a könyvkiadás is. *A Szovjetunió minden népe saját nyelvén jut hozzá nemcsak az újságokhoz, de a szovjet írók és a világ nagy klasszikusainak, modern íróinak legjelentősebb munkáihoz is.* Az országos könyvellátó központ naponta százánál több postacsomagot küld szét a Szovjetunió könyvtárainak, nem is beszélve arról a hatalmas mennyiségről, amelyet a magánvásárlók vesznek meg. Minderről a tudományos író alaposágával és tárgyilagosságával tájékoztat könyvében prof. Zvávics, egyúttal rendkívül érdekes szempontjaival teszi élvezetessé az olvasó számára igen hasznos munkáját.

LÓKÓS ZOLTÁN

T. SZOROKIN: OROSZ NÉPI DÍSZLÉTKÖZMŰVÉSZET. (Egyetemi Nyomda.)

Az Egyetemi Nyomda, ez az évszázados multra visszatekintő intézmény, olyan külső formában jelentette meg ezt a kiadványt, mely méltó a grafikai körökben iránytadó szerepéhez.

Szerző munkája ma már valóban nélkülözhetetlen tanulmányokat nyújt. Bemutatja a régi népi művészetek kialakult, mai szovjet népi iparművészet arculatát.

A Szovjetbirodalom országai sok népfajt foglalnak össze határaikon belül. Ezeknek a népeknek saját népi művészetük volt a múltban és ez ma is megmaradt. De nemcsak a Birodalmon belül élő népek különböző jellege, hanem a szomszédos népek is hatottak a sajátos művészetükkel. Ennek megfelelően ma már széles skáláját találjuk meg a szovjet népi művészetnek. Ezt az értéket igyekszik megmenteni a Szovjet, amikor egy-egy jellegzetes népművészeti központban művészeti iskolákat állít fel, hol az öreg népi mesterektől tanulhatnak a tehetséges fiatalok.

Ennek a népi iparművészetnek, csodálatosan gazdag ágai vannak. Így: fafaragás, csontfaragás, fafestés, chochlomi festés, bogorodszki fajtékók, dimovói cserépjátékók, kéregmunkák, művészi vasöntvények, dagesztáni ötvösök, usztinovi tulamunkák, urali kőfaragók, művészi lakkmunkák.

Szorokin a népi művészeti központokat fejezetenként tárgyalja, hol tökéletes ismertetést ad egy-egy művészeti ág történeti fejlődéséről és mai állapotáról. Alapos tudással, nagy kultúrával, a műtörténész éles szemével méltat és utat jelöl.

Szerző szerint a kisebb tárgyakkal foglalkozó festők és szobrászok vágya a monumentális alkotás lehetősége felé hajlik. Ezen az úton pedig kialakulhat egy népzeti jellegű új képzőművészeti irány. Az ilyen jellegű képzőművészetnek mindig lesz hozzáférő közönsége a széles néprétegekben, mert egy nép sem fogad el semmit, amivel közöséget nem érez. Közelebb áll hozzá pl. az északoroszországi csontfaragók művészete, mint a hazai absztrakt mestereké.

Ma már a szovjet művészeti központok eredményes működése sok népi művészt hozott fel az ismeretlenből, akik a legégszesebb fejlődés útján vannak és maguk mellé emelik fel az újabb generációt. A magyar népi művészetnek (tudomásom szerint) csak egy ilyen alakja van, a kolozsvári Szervácus mester, aki apró fa medveszobrokkal tünt fel. Innen tovább fejlődve sajátos fellelőjeivel és szobraival valóóság iskolát teremtett az erdélyi szobrász körökben.

K. M.

KRUDY GYULA: ADY ENDRE ÉJ-SZAKAI. (Fehér Holló.)

Talán nem én leszek az egyetlen, aki kettős elfogódottsággal veszi kezébe ezt a könyvet. Az elfogódottság Ady-nak,

a költőnek és Krudy-nak, az írónak szól, akinél hivatottabbnak senkit sem ér-
zünk, hogy erről, „Ady Endre éjszakái”-
ról közölje vallomásait. Mert mi más-
nak érezhetjük az egészet?

A kiadó utószava szerint „amikor
Krudy a mágusok varázsos látásával
először vallott a „szomorú” szemű Ady-
ról, a költő még olvasta. Megdöbben-
tette az, hogy Krudy mennyire a lénye-
get látta”. Már előre valami furcsát,
különöst, szomorút és mégis nagyszerűt
várunk itt Krudytól s valóban Krudy
mágikus írói erejében nem csalódnunk.
Nem is csalódhatunk, mert hiszen — s
itt ismét a kiadó utószavából idézek
— „csodálatosan sok a hasonlóság: Ady
titáni gőgje; Krudy mennyei rezignációja
mintha egy töről fakadna”.

Előbb a pesti kávéházak éjszakai han-
gulatát idézi, vagy inkább varázsolja
elénk Krudy. Az alakokat mutatja be s
pár oldal után már ott vagyunk abban
a félig éber, félig álom-világban, ami
Krudy Gyula minden könyvére jellemző.
A pesti kávéházaknak ez az álmodó-
hetvenkedő-boros hangulata azonban
szoros kapcsolatban volt akkor a pesti
írók, költők életével. Ady Endre „A
magyar Pimodán”-ban vall erről. Mit
is tehet a költő, ha ezt érzi: „De ha vi-
rág nőtt szívében, Csorda-nének lele-
gelték.” Menekült előlük, mert a költő-
nek azért valaki kell. Kell valamilyen
baráti kör, kell a hódolat, az elismerés.
Ezt keresték kielégítetlenül a kávéházak
lump korhelyei, irodalmi szobájai s sze-
relemre vágyó női közt. De Ady nem
egyszerűen egy volt e költők, írók és
sznobok között. Ő „szügybevágott fejjel
haladt el a „cugospösök” társasága
mellett.” — Aztán leült a plüss kanapéra
ezzel a megformálatlan érzéssel: „Hát
hadd jöjjön az úri mámor, mert elvisel-
hetetlen a józanság, amely akkor lepi
meg a virrasztót, amikor az éj még ja-
vában összepengeti sarkantyúit”. — Ezt
a részt egyébként azért is idézem, mert
jellegzetesen Krudy-mondat. A legszeb-
bek közül való, bár nem olyan, amilyet
csak keveset lehet találni, mert Krudy
teljesen benne él mondataival a hangu-
latban. Ez adja éppen varázsát. Százá-
val idézhetném tovább a képeket, sza-
vakat, mondatokat.

„Ady Endre éjszakái” azok közé a
könyvek közé tartozik, amelyeket sok-
szor előszed az ember. Nem lehet nem
elálmodozni, lelkesedni és mámorosodni
azon a könyvön, amelynek oldalain leg-
főbb elevevésséggel jelenik meg Ady, s
az Ady-kor furcsa éjszakai világa,

amelynek „méla darvadozása” mögül
mégis az új magyar költészet tüze lobog
már felénk. Mélyen megrendülten te-
hetjük le a könyvet. A záró akkord
szinte kísértetiesen borzongató jelenet:
Ady utolsó kávéházi éjszakája, mikor
a háborúban elhalt költőársak emlékét
idézi s kimondja szomorúan: „Talán én
is meghalok nemsokára.” S. J.

KÁRPÁTI AURÉL: KULTÚRA HA- LÁLTÁNCAL. (Új Idők.)

„Ha az emberben csak kajakomnyi
művész lakik, megőrülhet a tehetetlen-
ségtől” — írja Kárpáti a könyv „Mű-
helyforgács” c. tanulmányában s ezzel
éppen a vállalt feladat nagyságára, meg-
oldhatatlanságára mutat rá, amit ez a
könyv jelent. Nem csoda, ha a feladat
teljes súlyát érzi; kritikusi szerepre
vállalkozott, pedig nyilván látja: „Kri-
tikusnak lenni annyi, mint egyedül
lenni.” „A költőnek egyesülés után való
sóvárgása betelik a műalkotásban.” Min-
den igazi költő alkotása: megtalált és
kifejezett közösség. Kilépcs az én egye-
dültségéből. Szeretném magam megmu-
tatni, mondja a költő s neki „ez a sóhaj
már beteljesülés”; míg „A kritika so-
hase beteljesülés”.

Mindez a roppant nagy igényesség
az irodalommal, a költővel és önmagá-
val szemben, a könyv minden tanulmá-
nyán érzik. Felelősséget érez minden ki-
mondott szó, ítélet miatt. De ennek el-
lenére semmi sincs tőle távolabb, mint
a hideg objektivitás. Egy percig sem
trónol kritikusi magasságokban. Még a
könyv harmadik része, ahol „Idegen ismerősök”
cím alatt Boccaccio, Cervantes,
Defoe, Stendhal, Dosztojevszkij,
Goncsárov, Turgenyev, Tolsztoj, Balzac,
arcképeit rajzolja meg, még ott meleg
és közvetlen. Gyakran csaknem szemé-
lyes hévvel kutatja életükben, műveikben
a legigazibb, legelőbb, az örök nagy
mozzanatokat. Sikerült megtalálni? —
kérdzhetnénk s úgy érezzük, bátran
felelhetnénk rá, hogy igen, bár idéztük
lesújtó véleményét a kritika lehetősé-
geiről.

Úgy érzem, hogy egészen más jellegű
a könyv első része: a „Magyar fejek”,
ahol tizenegy magyar költő és író mű-
vészetét igyekszik magragadni és elénk
tárni. Valahol azt olvastam, vagy hal-
lottam erről, hogy sokkal kevésbé si-
került, mint az idegen íróknál. Nem tu-
dom, lehet, hogy ha valaki Kazinczy-
ról, Berzsenyiről, Katonáról és Kisfa-
ludy Károlyról írt, valóban gyengébb,
kevesebb hévvel és meggyőző erővel írt

tanulmányai után a többit csak átlapozza, akkor erre a meggyőződésre jut, aki azonban tovább olvas, azt magával ragadja. Kemény Zsigmond, Justh Zsigmond, Cholnoky Viktor, Ambrus Zoltán, Ady, Babits, Krudy, Kosztolányi, Karinthy és Móricz Zsigmond művészetéről alig olvashattunk felejtethetlenebb lapokat. Amazokhoz viszonyítva, valóban, itt még kevesebb az objektivitás, de annál nagyobb a személyes élmény szubjektív ereje.

Szándékosan hagytam a végére a közepest. Maga a szerző is ezt érezte legfontosabbnak: „Kultúra haláltáncával”. Lehetett volna-e vajon megkapóbb s egyben megdöbbentőbb címet adni ennél az egész könyvnek? Komor, tépelődő fejezeteket olvashatunk itt a kultúrára leselkedő veszedelmekről, pusztulásokról, tévelygésekről, de végül is megnyugtató a diagnózis: a művészet, a kultúra elpusztíthatatlan. Elpusztult ideálok is újra ébrednek. Minden harcból végül győztesen kerül ki az ember, „az új század reprezentánsa, aki előtt semmi sem lehetetlen.”

SERES JÓZSEF

VÉGH GYÖRGY: JÁTÉKOS IFJÚSÁG. (Egyetemi Nyomda.)

A mai költői nemzedék nagyrészének remekül, de többnyire üresen kelepeleó költői mellett ifjú lírikusaink egyik legkiemelkedőbb egyénisége Végh György. Minden versében mondanivaló van és nem tángol bennük az a szörnyű üresség, amit csak a sokszor bravuros, de mégis csak öncélú vers-akrobatika hiú káprázata mögé rejt sok, méltatlanul agyondicsért mai „költőnk”. Érthető és tiszta líra ömlik a versek jólmunkált medrében, remek hasonlatok, képek, vékonyabb rétegű misztikum a vastag realitással. Romantikus és realista egy-személyben, kicsit az Andromeda „zöld-ezüst” küdéből nézi földi-magát.

Végh György költészete még távolabbi szépségek felé visz, ahol majd a szerencsére eléggé ritka diszsonáns hangjai is eltűnnek. A tudatos költő egy-egy „művi” versét kihagyhatta volna a kötetből. Ezek a versek lazák, csak a rutin fűzi őket és nem a hőfok, a sorszerű ömlés, a belső kényszer, a mondanivaló, aminek a költő csak elrendeltje lehet. Pedig Végh György vérbeli költő. Gondosan szép, amit felmutat, bár egy-egy versében a műgond meg is törí a szép misztikus iramát. (Pl. Csillagkaraván.) Terjedelmes versei nem olyan sikerültek, mint a keményebb,

zártabb, rövidebbre kalapáltak. Kissé parttalan árvizekké válnak ezek a versek, holott Végh több versében megbizonyította kompozíciója szilárd végérvényességét.

Sétáljunk csak végig a kötet zengő betűerdejében, Rakjuc össze apró részletekből a költő arcát...

A realitás és romantika mellett néha misztikus. „Kórházi tavasz”

...s tudom, ha csillagomnak fénye
[hervad,
én sorvadó fényével hervadok.]

Gyűlölet és szerelem: egyként törtetlen lírai szárnyalása. Őszinte a brutalitásig — paradoxon — de finom eszközökkel. Alom és valóság: két sorban „az életet a végtelen ígértem: de nincs cipőd; a fényt — és nincs ruhád.” A „Kincses korok leánya” megkapó szerelmi vers, különös szépségekkel:

„Parázna hangod imbolyog fülemben,
mint szélben reszkető kis őszi láng.”

Különös nő-jelenséget vés versebe a költő, a szöke-mellű, szürkülő szemű nőt, kinek „fülcimpája hajlatán kigyul a hold”, s „...kigyózó karjaiban rég elfelejtett szép ütem kering.” Milyen különös-zép távlatot ad ez a két sor az időn átívelő női szépségnek! A szépség ősi ütemébe kapcsolja a márt, kedvesét, hogy tovább adja minden költő fejedelmi kegyével a holnapnak, az öröknek:

„Ma élsz, de ezredévek illatát idézed,
táncolsz, de mit dudolsz: a dallam ré-
gihalott —
szépségeddel bilincsbe versz, hogy mint
[palackba:
örökre versebe zárjam illatod]...”

„Arckép, élénk színekkel.” Ez a vers zárt világ, egész. Nem „lóg ki” belőle semmi, az ennyit és így forma-abroncsa szorítja maradandóvá. Egy ezüstkánálnyi kóstoló belőle: „nyakad pihék bolyhos havával lobog miként a csend”. Különlegesen szép és emberi. „A szerelem himnusza.” A könnyen elsikló téma végtelen finomsággal tisztá: „Hagyd kicsikét, hagyd no, hagyd az öled szabadon”. Hibátlan vers. A címadó vers néha túlömlő; de utolsó szaka megindítóan derűs halál-felfogás: „mint kit ájulás ölel át könnyedén... s szélverte füstként életem zétfoszlik benned Vég-telen.” Végh meg tudja fogni magát,

nem üres szép-verklizés a költészete, hanem igazi énkifejezés. Meglát és néven nevez mindent: „...egy iurcsa nyár megállított hajadnál.“ Az életet mint tűnő és drága italt issza s közben pontosan szívvenszűr fekete tollával minden őt megérintő dolgot, illanót, míg várja a halál „éhes-sárga tigrisét.“

A kötet mindazáltal nem egyenletes: pl. különösebb mondanivaló nélkül katog a síneken a „Március, fehér tavasz“ c. verse. Egy frappáns képe: „lásd úgy hullt le az ősz, mint a lelőtt madár“ elerőtlenedik, elszürkül a vers többi sorában. „Zuhanj le tél“ c. versében a pontos hasonlatokkal dolgozó Végh itt a valótlanság légüres terében ír, hisz a tél hava nem „szeszély“, hanem törvény, a hó még a legmerészebb fantáziában sem „huhog“.

„Könyörgés a szenvedésért“ c. verse az élet végső megfogalmazását keresi, égő láz, dühödt kényszerítés a lehetetlen felé: önkínzó ostrom és végső képlete a költőiségnek.

Végh György költői magatartása magányos, csak a szerelem oldja közcségségbe. Kíméletlenül őszinte sajátmagával szemben is. „Mint Nárcisszus, mindig magam szerettem.“ Fanyarrá érebt költészet ez. „Az angyal bennem már rég csendesebb“ — vallja a költő —, de nem ezt mondja a költészete. Mélyérzésű, igaz és szenvedő lélek Végh György, kinek hibái is természetesekek, hisz ember, egy velünk, őszintén.

Végh György epilógusa: „ájult szépség: költészet, ég veled! Nem fogok többé átok-verte tollat — művelem keretemet.“

Mi ez? A költészet hiábavalóságának reménytelensége? A költő nem hisz önmagában tovább? G. TÓTH LÁSZLO

VERESS SÁNDOR: BILLEGETŐMUSZIKA. (Cserépfalvi.)

Végiglapozgatva ezt a valóban muzsikáló zongora-játékfüzetet, Kodály idézete jut eszünkbe a Bicinia előszavából: „Ha minket akkor effélékre (s még egyre-másra) megtanítanak: be más életet teremthetünk volna ebben a kis országban! Így azokra marad, akik most kezdik tanulni...“

A hangszerjátékot hirdető mult mindennek nevezhető volt, csak éppen játékos-nevelésnek és főleg muzsikálásnak nem. Veress, a Kodály-iskola egyik

legizmosabb tehetségű hajtása, a túlnyomórészen kontrapunktikus szövésű kis zongoradarabjaival billegetve muzsikált, a letűnt korszak botladozva-bukdácsoló, időelőtti és túltengő harmónikus elgondolású, technikás, elmechanizálódott muzsikátlanságával szemben.

A művészet lényege a lélek és nem a technika. Csak szabadon, akadályok nélkül csapongó lélek érhet el hiánytalan művészi hatást. Veress parányi remekművei, a technikától gúzsbakötött gyermekujjak felszabadítói. Billegető muzsikája nem gyötrellem, hanem gyönyörűséges játék! Titkos írás helyett, a megérés útját egyengeti. A legiógékonyabb korban oltja be a „billegetőbe“ a nemesebb zene szomját. Így átjárja a gyermekeket a muzsika éltető árama. Éltrekihátóan nyitja meg a fiatal lelket a zenének. Zongoradarabjainak melódikus anyagát a magyar népzene díszes kertjéből veszi. Figyelmeztet az élő hangból, az éneklésből való kiindulásra, mint minden hangszertanulás alapjára. „A technikai tréning, az étűdőzés csak később, sokkal haladottabb fokon és akkor is csak a hivatásos előadóművésznek készül, átlagon felüli tehetségű növendéknek! indokolt“ — állapítja meg a szerző, több külföldi szaktekinntéllyel egyértelműleg.

Veress széleskörű zenepedagógiai és pszichológiai felkészültsége, hosszú gyakorlatában megérelmődött tapasztalatai, abszolút művészi kvalitásai tükröződnek „kis“ zongoradarabjaiban, melyeket ő maga is egyenértékűnek tart bármely „nagy“ kompozícióival. E tekintetben is Mesterének elvét vallja: „Senki se túlságos nagy arra, hogy a kicsinyeknek írjon. Sőt igyekeznie kell, hogy elég nagy legyen rá!“

Szerző a tervszerű anyagösszehordás, az alapterakás, az „alápinkezés“ munkáját elvégezte. Haladózselemű és kongeniális zongora-pedagógusainkon múlik csupán a kivitelezés, a muzsikáló palota felépítése, hogy ebben önfelédten billegető játék, öröm, boldogság, szabadság pompázzon. „A tanárnak — ismét Kodály szavait hozva emlékezetünkbe — folytonosan dolgoznia kell egyéni kultúráján ügy, hogy semmifele fizetés-rendezés ne érje utól, — a közösség mindig adósának érezze magát.“

SZEGHY ENDRE